

“Κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας ενός ανοικτού πανεπιστημίου και η εμφανής επίδραση τους στην εκπαιδευτική διαδικασία”.

1. Εισαγωγή

Η ίδρυση και ανάπτυξη των ανοικτών πανεπιστημίων παγκοσμίως ξεκίνησε από την δεκαετία του 1970 και έπειτα, γεγονός που σχετίζεται άμεσα με αλλαγές που πραγματοποιούνται στην κοινωνία, την οικονομία την πολιτική (Κουστουράκης & Παναγιωτακόπουλος, 2000), καθώς από την ραγδαία ανάπτυξη των ΤΠΕ (Λιοναράκης, 2006) αλλά και από την ανάγκη για αλλαγή της παραδοσιακής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με απώτερο στόχο την ποιότητα και την καινοτομία (Tait, 2008).

Η παρούσα εργασία, έχει σκοπό να αποτυπώσει κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας ενός ανοικτού παν/μίου και να αναδείξει σε ποιες πτυχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας έχουν εμφανή επίδραση.

Αυτό θα πραγματοποιηθεί μέσα από το υλικό της πλατφόρμας, τις ιστοσελίδες των ανοικτών πανεπιστημίων του Ηνωμένου Βασιλείου (OU/UK), της Athabaska στον Καναδά, της Ν. Αφρικής (UNISA), της Κίνας (UOC), της Αυστραλίας (UOA) και του Anadolu στην Τουρκία. Επίσης, από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας μέσα από συγκεκριμένα άρθρα και επιστημονικά περιοδικά.

Η δομή της εργασίας έχει ως εξής: αρχικά θα αναφερθούν οι παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας ενός ανοικτού παν/μίου. Στη συνέχεια, θα γίνει η συσχέτιση τους με την εκπαιδευτική διαδικασία και θα αποτυπωθεί η επίδρασή τους στην εκπαιδευτική μεθοδολογία, και στην υποστήριξη του φοιτητή. Τέλος, θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα.

2. Παράγοντες που επιδρούν στην φυσιογνωμία ενός ανοικτού παν/μίου.

Η φυσιογνωμία του ανοικτού παν/μίου διαμορφώνεται από το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας του, καθώς επίσης από τα χαρακτηριστικά του ως εκπαιδευτικού οργανισμού, με κύρια στοιχεία την ανοικτή πρόσβαση, την αλλαγή της σχέσης

διδάσκοντα-φοιτητή και την ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης του, μέσα από την εφαρμογή μεθόδων εξΑΕ. (Guri- Roenblit, 1999).

Πιο συγκεκριμένα, τη μεταπολεμική περίοδο επικρατεί η ιδεολογία του τεχνολογικού λειτουργισμού που εκφράζεται με τις αναπτυξιακές - εκσυγχρονιστικές θεωρίες και την θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου. Βάσει αυτών, τίθεται η ανάγκη για ισότητα των πολιτών στη μόρφωση, για διεύρυνση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και άνοιγμα της στην κοινωνία, γεγονός που μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπου μέσω της ευελιξίας της, προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των φοιτητών.

Τα ΑΠ λοιπόν, ήρθαν αφενός να καλύψουν τις ανάγκες αυτές και αφετέρου να διευρύνουν το φάσμα των εκπαιδευομένων εντάσσοντας μειονοτικές ομάδες στην τοπική κουλτούρα αλλά και να άρουν περιπτώσεις κοινωνικών αποκλεισμών, όπως πολιτικών κρατούμενων στο Robben Island (Τόμσον και Χρυσόχοος, 2001).

Επίσης, με βάση τις αναπτυξιακές - εκσυγχρονιστικές θεωρίες και την θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου, η εκπαίδευση που παρέχουν τα ανοικτά παν/μια θεωρείται ένα είδος επένδυσης που επιδρά καθοριστικά στην οικονομική ανάπτυξη και παράλληλα συμβάλλει στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος. Οπότε, οι δαπάνες για την εκπαίδευση έχουν υψηλή απόδοση, προάγουν την κοινωνική δικαιοσύνη, συμβάλλουν στη μείωση της φτώχειας, στη δικαιότερη κατανομή του εισοδήματος, στην τεχνολογική πρόοδο και στη συσσώρευση του κεφαλαίου (Κουστουράκης & Παναγιωτακόπουλος, 2000).

Άρα, τα ΑΠ υπηρετούν την οικονομική και εθνική ανάπτυξη των χωρών τους, και μέσω προγραμμάτων της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης θα πρέπει:

- να καλύπτουν την αύξηση του πληθυσμού, τα μεγάλα ποσοστά αναλφάβητων και τυχόν δυσχέρειες για την εξοικονόμηση πόρων για εκπαιδευτικές δαπάνες, γεγονός που σχετίζεται με το χαμηλό κόστος της σε σύγκριση με τη συμβατική εκπαίδευση (Cane & Rumble, 1991) και,
- μέσα από την δυναμική τους φύση να προσαρμόζονται στις ανάγκες του σήμερα μέσα από την εφαρμογή στην πράξη της δια βίου εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης των ενηλίκων, σε τομείς που έχουν σχέση με το διαμορφούμενο κοινωνικό, οικονομικό και εργασιακό περιβάλλον.

Εκτός των κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων, τη φυσιογνωμία ενός ΑΠ επηρεάζουν καταλυτικά οι πολιτισμικοί παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, η γεωγραφική φύση της χώρας, η πολιτιστική ανομοιογένεια του πληθυσμού, αλλά και η ανάγκη για διάδοση της

κουλτούρας και του πολιτισμού αποτελούν βασικά στοιχεία του χαρακτήρα του. (UNISA, 2016)

Παρατηρείται ότι τα ΑΠ, στις αναπτυσσόμενες χώρες, άρουν τους περιορισμούς που σχετίζονται με το πολιτισμικό υπόβαθρο, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των πολιτών και, στοχεύουν στην καλλιέργεια του πολιτισμού, αλλά και στον αγώνα κατά των φυλετικών διακρίσεων. Επίσης, δίνουν έμφαση μέσα από οργανωμένες δράσεις, στην προώθηση της ισότητας των δύο φύλων, την αντιμετώπιση της σεξιστικής βίας και της εκμετάλλευσης των γυναικών στο χώρο εργασίας.

3. Επίδραση στην εκπαιδευτική διαδικασία

Οι παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω, έχουν εμφανή επίδραση στην εκπαιδευτική διαδικασία των ΑΠ. Από την συγκριτική μελέτη των ΑΠ διαπιστώνεται ότι, το εκπαιδευτικό μοντέλο συγκροτούν το ειδικά διαμορφωμένο διδακτικό υλικό και η χρήση της τεχνολογίας. Η διδακτική διαδικασία στηρίζεται στην αυτόνομη μάθηση του φοιτητή υπό την επίβλεψη διδάσκοντα-εκπαιδευτή. Επίσης, η μάθηση έχει τα χαρακτηριστικά της ευελιξίας, είναι ολοκληρωμένη και υποστηρικτική (Butcher & Rose Adams, 2015). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η υποστήριξη των φοιτητών είναι καθοριστικής σημασίας, έχει την μορφή ακαδημαϊκής διδασκαλίας, πρακτικής και συναισθηματικής συμβουλευτικής σε θέματα μάθησης και επαγγελματικής αποκατάστασης. (Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2009). Παράλληλα δίνεται έμφαση στην υποστήριξη ειδικών ομάδων φοιτητών (ΟΥ/UK).

Σε αναπτυσσόμενες χώρες, η εκπαιδευτική διαδικασία διαφοροποιείται, βάση των εθνικών χαρακτηριστικών και ιδιομορφιών της χώρας στην οποία λειτουργούν. Το εκπαιδευτικό τους μοντέλο στηρίζεται στη μεικτή μάθηση, χαρακτηρίζεται από τον μαθητοκεντρικό της χαρακτήρα, την αναγνώριση του γνωστικού υποβάθρου, τη συνεχή υποστήριξη προς το φοιτητή. Παράδειγμα αποτελεί το Παν/μιο Unisa το οποίο θεωρεί ότι η υποστήριξη του φοιτητή είναι μια πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία περιλαμβάνει εγκαταστάσεις και υπηρεσίες για την κάλυψη του ποικίλου φοιτητικού πληθυσμού, ειδικά κέντρα μελέτης, κέντρα πληροφόρησης και συμβουλευτικής υποστήριξης φοιτητών με αναπηρίες, ειδικές υπηρεσίες για την αντιμετώπιση του HIV/AIDS. Χορηγεί υποτροφίες σε φοιτητές με κοινωνικοοικονομικά κριτήρια και τέλος, παρέχει πρόγραμμα απονομής επαίνων στους φοιτητές και πλήθος δραστηριοτήτων για ενδυνάμωση της φοιτητικής κοινότητας.

4. Συμπεράσματα

Τα ΑΠ ουσιαστικά άνοιξαν το δρόμο για την ελεύθερη πρόσβαση όλων των πολιτών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ως αίτημα των καιρών και ταυτόχρονα δικαίωμα κάθε σύγχρονου ανθρώπου.

Έδωσαν το ιδιαίτερο στίγμα της φυσιογνωμίας τους όπως διαμορφώνεται στο δικό του μικρόκοσμο με βάση τα ιδιαίτερα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δεδομένα με στόχο την αντιμετώπιση της εκπαιδευτικής ανισότητας, την ισότητα των δύο φύλων, την οικονομική και εθνική ανάπτυξη της χώρας τους. Μέσα από την εξ αποστάσεως ή τη μεικτή μάθηση, προάγουν την αυτόνομη μάθηση των φοιτητών, την οποία υποστηρίζουν από μια πολυδιάστατη διαδικασία.

Τέλος, τα ΑΠ θα πρέπει να επαναπροσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο λειτουργίας τους, στο πλαίσιο που θέτουν οι εθνικές, πολιτικές και οι εκάστοτε συνθήκες της χώρας που λειτουργούν, ώστε σε μια ευρύτερη θεώρηση, τα ΑΠ δεν είναι μόνο ταγμένα στη γνώση αλλά και συμμετοχα στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

5. Βιβλιογραφία

Κουστουράκης Γ. & Λιοναράκης, Α. (2006). Ένα μοντέλο αναφοράς της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσα από την περίπτωση του Βρετανικού Ανοικτού Πανεπιστημίου: μια ιστορική - κοινωνιολογική προσέγγιση. Στο Σ. Μπουζάκης (Επιμ.) πρακτικά του 4ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης - Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης», Πάτρα.

Κουστουράκης, Γ. & Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2000). Η «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» στο σύγχρονο κόσμο: Ιστορική - Κοινωνιολογική Προσέγγιση, Νέα Παιδεία, 94, 13-26.

Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση - στοιχεία θεωρίας και πράξης (σελ. 11-41). Αθήνα: Προπομπός.

Λιοναράκης, Α. & Κουστουράκης, Γ. (2007). Ένα μοντέλο αναφοράς της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσα από την περίπτωση του Βρετανικού Ανοικτού Πανεπιστημίου: μια ιστορική - κοινωνιολογική προσέγγιση.

Παπαδημητρίου, Σ. & Λιοναράκης, Α. (2009). Ο Ρόλος του Καθηγητή - Συμβούλου και η ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξης του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, In PROCEEDINGS of 5th International Conference in Open & Distance Learning, November 2009, Athens, Greece.

Τόμσον Ι., Χρυσοχόος Ι. (2001). Η Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και η Σημασία της δια βίου Μάθησης. (Η περίπτωση της UNISA, του Nelson Mandela και των πολιτικών κρατουμένων στο Robben Island). Στο: Α. Λιοναράκης (επιμ) Πρακτικά εισηγήσεων - 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης . Πάτρα: Ε.Α.Π. Τόμος Α. (σελ 371-381).

Butcher, J. & Rose-Adams, J. (2015). Part-time learners in open and distance learning: revisiting the critical importance of choice, flexibility and employability, Open Learning, 30 (2), 127-137. Ανακτήθηκε 26-12-2016, από <http://oro.open.ac.uk/43317/1/ UserData Documents jsb35 -Desktop 02680513.2015.pdf>

Cane, T. & Rumble, G. (1991). Open universities: A comparative approach. *Prospects - Quarterly Review of Education*, Vol. 21, (No. 2), 214-226.

Guri-Rosenblit, S. (1999). *Distance and campus Universities: Tensions and Interactions, A comparative Study of Five Countries*, New York: Pergamon.

OU/UK (2016) Offender Learning. Ανακτήθηκε 26-12-2016, από <http://www.open.ac.uk/about/offender-learning/news/ou-guide-learners-prison-201516>

Tait A. (2008). What are open universities for?. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, Vol. 23, (No.2), 85-93

UNISA (2016). Who we are. Ανακτήθηκε 26-12-2016, από <http://www.unisa.ac.za/sites/corporate/default/About/Who-we-are>

UNISA (2016). Our strategy. Ανακτήθηκε 26-12-2016, από <http://www.unisa.ac.za/sites/corporate/default/About/Who-we-are/Our-strategy>